

'Jag har svårt tro
det kan bli folk

av män'

— Jag tror på en kvinnovärld. En värnande om livet. Jag har svårt att tro att det kan bli folk av män. Kvinnokraft överstiger teknologin. Vår kraft är missbrukad och avledd, rätt använd kan den leda till världspolitiska förändringar. Den viktigaste kampen är kampen mot det patriarkaliska förtrycket.

Orden är Britta Stövlings och har tillsammans med boken "Återtagandet" varit utgångspunkten för den debatt om nya strömningar inom kvinnorörelsen, som förts i Aftonbladet. En debatt där vågorna har svallat höga — angreppen har varit både våldsamma och personliga mot Britta Stövling. Också konstruktiva och nyanserade om den svenska kvinnokampen.

Här några lösryckta citat från debatten:

— Stövling förespråkar en kvinnokamp vars mål inte längre är jämlikhet utan maktbyte.

— Splittring i kvinnornas kamp.

— Feministernas vilja till makt får inte förväxlas med maktbegär. I stället måste man se förtryckta kvinnors ilska som en process till frigörelse.

● NAZISM

— En ny herrefolksmentalitet. Nazismens ideologi.

— Jag förstår att Britta Stövling misstror männen som vill ordna kvinnornas frigörelse innan de sopat undan bråten framför egna dörren.

— Bristande verklighetssinne.

— Inte är Britta Stövlings ideologi fascistisk. Hon beskriver ju bara det kolossala förtrycket av kvinnor som pågått sedan tusentals år.

— Ett intensivt sökande efter möjliga vägar och knappt upptrampade stigar till en ny kvinnokultur och kvinnopolitik.

— Stövling lämnar inget hopp för oss som vill arbeta för ett samhälle där män och kvinnor är lika mycket värda.

Britta Stövlings bok "Återtagandet. Feminismens andra våg ur kvinnorörelsen i USA" (Författarlaget) kom ut i mars i år och skildrar delar av den amerikanska kvinnorörelsen från en resa som hon och Annika Nordin delvis gjorde tillsammans vintern 1974/75.

● MISSTROENDE

Britta Stövling beklagar först att debatten om kvinnokampen och boken fördes i massmedia, vilket hon kritiserades för av många medsystrar.

— Jag har i förväg ett misstroende mot tidningarna, förklarar Britta.

— Ta ägandeförhållandena till exempel. I vems intresse skrivs det hela?

Stövling motiverar också sin skepsis mot en offentlig debatt med att kvinnor utanför kvinnorörelsen då kan tro att kvinnokampen präglas av inbördes fejder och uppmärksamheten samtidigt dras bort från den — enligt Britta — långt viktigare kampen. Nämligen den mot det patriarkaliska förtrycket.

Efter debatten i Aftonbladet har Britta Stövling ändrat ståndpunkt:

— Redan 1972 försökte jag introducera en kvinnodebatt i massmedia. Men förgäves. Det blev bara aborterade diskussioner med olustiga resultat. Nu däremot har det släppts fram röster som inte tidigare har blivit hörda vilket känns positivt och uppmuntrande.

Britta Stövling har kritiserats för sin vilja att byta ut dagens patriarkaliska samhälle mot ett matriarkaliskt.

— När jag säger patriarkat menar jag kapitalismens nuvarande samhälle medan matriarkat för mig innebär en djupgående och generös socialism.

— Mitt mål är ett samhälle där reproduktion sätts i första rummet. Produktionen följer sedan ändå efter. Vad tjänar alla naturrikedomar till när barn och vuxna fördärvas. Det är kvinnans barnafödande förmåga som är största källan till välstånd och makt.

— På Cuba blev jag feminist-

socialist och i USA blev jag feminist-optimist.

● UNDERKLASS

— Klass är för mig en ekonomisk strategi. Den är definierad av män. Därigenom glöms ofta bort att kvinnor befinner sig i en underklass inom var klass. Det är två av skälen till att klaskamp är en otillräcklig kamp. Kvinnokamp ser jag som en kastkamp med allt vad det innebär av tabun och osynlighetsbehandling. Den är därmed svårare. Jag skulle vilja reducera socialismen till den socialistiska frågan inom feminismen.

— Begrepp som makt och ledarskap har börjat omdefinieras inom feminismen som ett slags roterande balans mellan individ och grupp. Makt för kvinnor innebär för mig först och främst makt, kontroll, över våra kroppar. De har alltför länge utsatts för rovdrift, för att inte säga gruvdrift. Föreställ dig vad denna kontroll innebär i sina konsekvenser!

"Den viktigaste kampen är kampen mot det patriarkaliska förtrycket."

Reportage

LISELOTTE WEISSBACH

Barbro Werkmäster • Ebba Witt-Brattström • Annika Nordin •

Hjördis Levin • Karin Lenz • Margareta Garpe

SEX KVINNOR

I KAMPEN!

Nu ska det här inte enbart handla om Britta Stövling och hennes bok utan också om andra kvinnors syn på kvinnorörelsen kontra massmedia och målsättningen i

den svenska kvinnokampen. Kvinnor som är aktiva i kvinnorörelsen uttalar sig.

● **BARBRO WERKMÄSTER**, författare, anser att lika lite som kvinnokampen ska isoleras enbart till hemmen ska kvinnodebatten isoleras till

kvinnornas egna tidskrifter och organ.

— Debatten måste föras på torget. Hittills har kvinnodiskussionen förts alldeles för internt, mycket ligger förborgat i stenciler. Därför ser jag debatten som positiv. Det handlar om nuläget och kvinnorörelsen får inte försumma massmedia.

För Barbro Werkmäster hör kvinnokampen ihop med klasskampen och målet är ett samhälle där alla människor kan existera på lika villkor i alla lägen.

— Precis som Nina Karin Månsen säger, måste vi vara vår egen utopi. En aldrig sinande källa till utveckling och självförtroende. Och genom att leva som vi lär kan vi flytta ut kvinnokampen till det vardagliga handlandet.

● **EBBA WITT-BRATTSTRÖM**, ansvarig utgivare för Kvinnobulletinen, Grupp 8:s tidning och medförfattare till boken "Nio kvinnor - nio liv" (utgiven av Grupp 8-gruppen Aurora):

— Om alla kvinnor överger våra egna tidningar kan vi aldrig etablera alternativa organ. Vi måste ha egna idéforum, där vi kan komma till tals. Än så länge kan inte massmedia fungera som ett komplement till våra egna tidskrifter eftersom de flesta tidningarna tar upp ämnen på ett alltför godtyckligt sätt. Det är aldrig frågan om att pressa på en opinion exempelvis.

— Men trots allt ser jag att debatten i Aftonbladet har haft en vitaliserande verkan på kvinnorörelsen och har lett till en viss utveckling, som jag tror kommer att fortsätta. Förvisso har vi tigit alltför länge.

— Kvinnorörelsen ger mig en ny värdighet som kvinna. Och styrka att fortsätta kampen för ett socialistiskt samhälle. En kamp som hela tiden måste visa sig i praktiskt handlande och inte bara teoretiskt snack. Det gäller att hitta alternativa vägar och helst gå utanför de traditionella vänsterkampmetoderna.

— Jag stöder Grupp 8:s handlingsprogram. Men vi måste fatta att vi är olika grupper och att vi inte kan fungera som någon slags självbefruktande enklav i samhället.

ANNIKA NORDIN, journalist och aktiv inom kvinnorörelsen sedan 1972, först i Grupp 8, nu sedan två år tillbaka ordförande i föreningen Kvinnokultur:

— Olika politiska uppfattningar inom kvinnorörelsen ska debatteras offentligt för att klargöra åsiktskillnader och för att ge människor en chans att själva ta ställning. Just därför har debatten varit viktig eftersom den visar på olika åsikter.

Samtidigt är det viktigt att vi har våra egna tidningar och organ. Men i dagens läge är dessa inte tillräckliga och kan därför inte utesluta offentliga debatter i vissa andra tidningar.

Annika Nordin känner sig mindre som ett med kvinnorörelsen i dag än vad hon gjorde i början av 70-talet.

— Jag ställer inte upp på allt inom kvinnorörelsen i dag, vilket jag gjorde i början. Fortfarande ger mig kvinnokampen mycket, den är nödvändig i kampen mot det kapitalistiska systemet och

patriarkaliska tänkandet. Kvinnokampen måste på det personliga planet innebära en uppgörelse med manliga värderingar av underlägsenhet och gamla föreställningar om hur kvinnor ska vara, men också klara upp egna förtryckdrag.

— Kvinnorörelsens uppgift i stort ser jag som ett medvetandegöra främst kvinnor om sitt politiska samhälleliga ansvar och integrera kvinnokrav i den allmänna politiska kampen för ett socialistiskt humanitärt samhälle fritt från utsugning och förtryck där kvinnor och män har lika mänskligt värde.

● **KARIN LENZ** f.d. lärare, sedan två år tillbaka allt-i-allo på bokcaféet i Lund efterlyser starkare solidaritet mellan kvinnliga journalister.

— Ämnet måste tas upp, så många röster som möjligt måste komma till tals, menar Karin, och påpekar samtidigt svårigheterna och de problem som hänger samman med tidningarnas ägandestruktur.

— Kvinnokamp — klasskamp: Utesluter det ena det andra?

— Kvinnogrupperna är ett medel för mig. Vi kommer samman, stärker varandra och lär oss att lita på våra egna sinnen.

— Själv känner jag mig som en väderkvarn. Jag får slag efter slag medan jag runt omkring ser männen backas upp av samhällets alla institutioner och normer.

— Feminism och socialism hör ihop, poängterar Karin. Men det behövs en tolkning. En socialism med några av kvinnorörelsens idéer kan bli fantastisk bra, just därför att feminismen ifrågasätter så mycket som är mansdominerat. Nu menar jag naturligtvis inte vulgär-feminismen där man ska gå ut och skjuta alla män och bränna bh:n utan en kvinnokamp som hela tiden ingår i klasskampen och där kvinnogrupperna arbetar för att avskaffa sig själva.

● **HJÖRDIS LEVIN**, som jobbar med en doktorsavhandling som handlar om kvinnors attityd till födelsekontroll.

— Massmedia kan aldrig föra fram andra sidor av kvinnorna än dem som står i deras intresse. Eftersom man är män om köparna kan man bara vara progressiv till en viss gräns, anser Hjärdis Levin.

— Allt som sägs är inte genialiskt, men ur det som sägs, om det får sägas, kan det komma många bra saker.

— Efter debatten finns risken att många inte vågar säga

sin mening. Jag efterlyser större systerlighet inom kvinnorörelsen. Jag är inte fullt övertygad om att det endast är för kvinnorörelsens bästa debatten har förts. Enligt min mening har den fått en väl personlig prägning för att kunna tolkas som om den har uppstått enbart som omtanke om kvinnorörelsens utveckling.

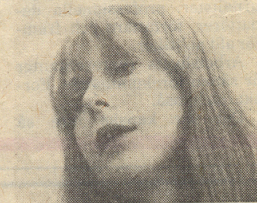
— Jag har ofta känt mig som en ensamvarv i kvinnorörelsen. Har sällan upplevt den väldiga solidaritet man så ofta pratar om. Jag jobbar gärna och ofta ensam med att medvetandegöra — framför allt andra kvinnor och det ger mig tillfredsställelse.

— Just nu står jag lite vid sidan om kvinnorörelsen. Efter kvinnodebatten i Aftonbladet upplever jag en nuggighet hos en del, vilket känns väldigt trist.

— Alltid är det någon som vill ha patent på rörelsen och därmed lämnas inget utrymme över för en utveckling i vidare bemärkelse.

— Mycket känns uppkonstruerat. Förhållandet mellan män och kvinnor ska vara fint tex männen ska ta om sätta in tamponger numera. Vi ska sluka varandra med hull och hår. Det är en framtvingad utveckling.

— Kvinnokampen är viktig i dag, slutar Hjärdis. Men jag skulle önska en större öppenhet och generositet inom rörelsen.

● **MARGARETA GARPE**, författare:

— Rädslan för offentlig debatt vittnar om dåligt självförtroende

— Varför ska inte kvinnor kunna föra en offentlig politisk diskussion om det är till nytta för oss?

— Debatten utgick dessutom från en recension av en bok som distribueras över landets bokhandelsdiskar.

Margareta Garpe ser en reaktion på väg — mot de opinionsmässigt gjorda landvinningarna inom kvinnokampen.

— Ta Anna Wahlgren till exempel. Hon anser sig vara anti-kapitalist men hennes ensidiga kritik av daghem gör att hon hamnar på samma linje som de borgerliga. Sedan finns det riksdagspolitiker som menar att man inte ensidigt ska satsa på daghem. Det finns ju ingen ensidig satsning i dag...

— Att vara feminist för mig innebär att kombinera klass-tändpunkt med kvinnoståndpunkt på ett kritiskt marxistiskt sätt.

— Jag utgår från att det kan bli allt av kvinnor och män och att vi som samhälleliga varelser kan bestämma vad vi vill bli. Män ska bekämpas när de är förtryckande men tillsammans med dem har vi kvinnor gemensamt ansvar för framtiden.